

RECENZJE

K. WOŁOWSKI, F. HINDÁK. 2005. **Atlas of Euglenophytes**. 136 str., 417 wielobarwnych fotografii. Twarda oprawa; format 21,5 × 30,5 cm. VEDA, Publishing House of the Slovak Academy of Science. ISBN 80-224-0836-0.

Historia badań nad eugleninami sięga I połowy XIX w. Wtedy to niemiecki przyrodnik Christian Gottfried Ehrenberg po raz pierwszy opisał rodzaj *Euglena*, który jest najlepiej poznanym rodzajem do czasów współczesnych. Po nim wielu badaczy, głównie z Europy, ale także spoza jej granic włożyło olbrzymi wkład w rozpoznanie i taksonomię gromady euglenin. Badania nad tą grupą organizmów prężnie prowadzone są do dnia dzisiejszego przez badaczy z całego świata. I właśnie dzięki dwóm badaczom – fykologom otrzymujemy dziś oczekiwaną i niezwykle miłą dla oka pozycję. Dedykowana jest ona profesor Jadwidze Siemińskiej – autorce ponad stu publikacji z zakresu hydrobiologii i fykologii. To właśnie ona od wielu lat przybliżyła nam świat glonów, wszystkie jego tajniki i zawiłości taksonomiczne.

Całość pracy podzielona jest na kilka rozdziałów. Pozycję otwiera krótki wstęp prezentujący cel pracy. W kolejnym rozdziale autorzy przybliżyli czytelnikowi charakterystykę euglenin uwzględniającą szczegóły budowy anatomicznej i morfologicznej, sposoby odżywiania i rozmnażania, a nawet obecność euglenin w materiałach kopalnych. Charakterystyka ta, oprócz opisu cech typowych dla euglenin, zawiera także informacje mające charakter ciekawostek, a dotyczące form i miejsc bytowania tych organizmów (np. eugleniny tworzące zielone, czerwone lub brązowe zakwity, eugleniny żyjące w Wielkim Jeziorze Stonym, w zbiornikach o ekstremalnie niskich wartościach pH czy w śniegu). W dalszej części poznać możemy ekologię tej grupy glonów oraz techniki poboru prób i badań nad materiałem. Podany jest także krótki i prosty sposób założenia hodowli euglenin, pozwalającej wykorzystywać organizmy z hodowli do precyzyjnego oznaczania poszczególnych taksonów.

Ponieważ praca została opublikowana w języku angielskim cennym uzupełnieniem są dwa krótkie rozdziały stanowiące streszczenie pracy napisane w językach ojczystych autorów, czyli po słowacku i polsku.

Kolejnym, niezwykle potrzebnym elementem jest słownik terminów, w którym znajdujemy krótką definicję licznych pojęć dotyczących budowy i sposobu życia klejnotek (fachowe nazewnictwo ujęte jest w języku angielskim oraz słowackim i polskim).

Największą i najcenniejszą częścią pracy są fotografie przedstawiające poszczególnych przedstawicieli gromady *Euglenophyta*. Fotografie ułożone są w odpowiedniej kolejności opartej na systematyce tej grupy glonów. Do każdego taksonu przedstawionego na fotografii możemy dotrzeć posługując się fachowym, przejrzystym, dychotomicznym kluczem do oznaczania rzędów, rodzajów i wreszcie taksonów. Ten ostatni uwzględnia także podział na sekcje lub grupy w obrębie rodzajów.

W omawianej pracy znakomitą większość taksonów stanowią eugleniny autotroficzne, głównie z rodzaju *Euglena*, *Phacus* i *Trachelomonas*. Dodatkowo zamieszczonych jest także kilka zdjęć euglenin bezbarwnych – pozbawionych chloroplastów, charakteryzujących się heterotroficznym sposobem odżywiania, należących przykładowo do rodzaju *Astasia*, *Menoidium*, *Entosiphon* czy *Anisonema*. Należy dodać, że wszystkie fotografie są bardzo dobrej jakości, co niewątpliwie nie jest łatwe do uzyskania. Spowodowane jest to faktem konieczności obserwacji euglenin na żywym materiale, a wiadomo, że przedstawiciele tej grupy glonów posiadają wic lub wici jako organellum ruchu. Dodatkowo większość z nich wykonuje tzw. ruchy metaboliczne, co w bardzo dużym stopniu utrudnia wykonanie odpowiedniej jakości mikro-fotografii.

Praca zawiera 417 zdjęć przedstawiających 160 taksonów zebranych w 15 rodzajów. Przy każdej fotografii, oprócz opisu, znajduje się symbol informujący o kraju pochodzenia materiału, w którym został

zidentyfikowany przedstawiany osobnik. Autorzy oparli się głównie na próbach pochodzących z terenów Polski i Słowacji, ale dodatkowo także z innych krajów Europy.

Niewielkim mankamentem opisywanej pozycji jest brak przy każdym zdjęciu skali obrazującej wielkość poszczególnych osobników. Posługując się jednak uważnie poprzedzającym fotografię kluczem dostrzeżemy, że przy każdym opisie taksonu podany jest jego zakres wymiarów. Tak więc w przybliżeniu możemy się dowiedzieć jakiej wielkości są poszczególne osobniki. Niemożliwe jest natomiast porównanie ich wielkości między sobą, bo jak się domyślamy, różne fotografie wykonywane były z użyciem różnych powiększeń.

Oprócz zdjęć z mikroskopu świetlnego zostały zamieszczone także fotografie wykonane przy użyciu skaningowego mikroskopu elektronowego, a dotyczące przedstawicieli rodzaju *Trachelomonas*. Dzięki nim czytelnik może zapoznać się z ultrastrukturą uwzględniającą szczegóły morfologii domków (*loricae*) budowanych przez zamieszkujące w nich monady. Należy dodać, że w sposób tak dokładny budowa ściany domków nie jest widoczna w mikroskopie optycznym.

Pozycja zakończona jest indeksem nazw łacińskich zidentyfikowanych taksonów z zaznaczeniem taksonów nowych dla flory Słowacji. Ostatnia strona atlasu poświęcona jest sylwetkom autorów. Z krótkich opisów możemy dowiedzieć się o przebiegu ich karier naukowych oraz zapoznać się z tematyką badań, które prowadzą.

Oprócz ogromnej wartości merytorycznej zwraca uwagę strona graficzna publikacji. Już sama okładka przedstawiająca monokulturę *Trachelomonas intermedia* wprowadza nas w interesujący świat euglenin. Nie brak także różnego rodzaju ozdobników, które dodatkowo czynią tę pozycję przyjemną dla użytkownika (np. piękna reprodukcja obrazu autorstwa Milana Lалуhy).

Praca ta jest wspianiałą pomocą naukową dla szerokiego grona odbiorców. Poczynając od uczniów szkół podstawowych, gdzie młody badacz rozpoczyna pracę z mikroskopem, poprzez studentów kierunków przyrodniczych, kończąc na pracownikach nauki zajmujących się dyscypliną, jaką jest algologia. Jest to unikatowa publikacja, z tego także względu, że w literaturze światowej ciągle niewiele jest pozycji o charakterze atlasu czy monografii dotyczących euglenin. Pozycja napisana jest w języku angielskim, co niewątpliwie jest jej dodatkowym atutem. Dzięki temu może stanowić uniwersalną, zrozumiałą na całym świecie, niezwykle cenną pomoc naukową w poznawaniu i oznaczaniu euglenin. – *Małgorzata Poniewożik, Katedra Botaniki i Hydrobiologii, Katolicki Uniwersytet Lubelski, ul. C. K. Norwida 4, PL-20-061 Lublin, Polska.*